
BUCUREȘTI ÎN VARA ANULUI 1944. PAGINI DE JURNAL

SUMMER OF 1944 IN BUCHAREST. A DIARY

Dorina Tomescu*

Abstract

Significant testimonies concerning life behind the battlefield in 1944 summer, showed up over the years, in many memories and diaries published by people who took part at these events as eye witnesses. Writers like Marin Preda, Mihail Sebastian, Cella Serghi, or professor Ioan Hudiș, are just a few names among many other who recalled in their works the days of 1944 in Bucharest.

An unpublished source, acquired by the Romanian National Museum of History, is the hand-written diary which belonged to Mimy Paleologu, wife of Mihail Paleologu, lawyer and politician. It is a very good and rich in information source about war events and daily life in Bucharest of 1944 summer.

Key words: memories, diary, Mimy Paleologu, Second World War, Bucharest.

La 22 iunie 1941, odată cu atacarea Uniunii Sovietice de către trupele germane, România intra în război pentru eliberarea Basarabiei și a Nordului Bucovinei de sub ocupația sovietică. Speranța românilor de a avea o campanie militară scurtă și victorioasă a fost îndeplinită, astfel că în decurs de o lună de la începutul ostilităților, pământul românesc era eliberat. Hotărârea lui Ion Antonescu de a continua războiul alături de germani s-a bazat, printre altele, și pe ideea că o victorie germană va interveni în viitorul imediat.

Odată cu îndepărtarea frontului, viața cotidiană în România a cunoscut o perioadă de normalizare, deși pentru scurt timp. Bombardamentele din iunie 1941 fuseseră uitate, mai ales că în București au fost executate anemic (mai serios au fost atacate Constanța și Galați). Dar și raidurile anglo-americeane din 1942-1943, care au vizat cu precizie zona petroliferă din Valea Prahovei, au avut rezultate mai curând modeste¹.

Evocările memorialistice ale acelor vremuri au scos în evidență faptul că războiul nu adusese modificări esențiale privind condițiile de viață ale românilor.

---

* Muzeograf, Secția Istorie, M.N.I.R.

¹ Șerban Constantinescu, *Bombardamentele anglo-americeane efectuate asupra României în al doilea război mondial*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XV-XX, II, 1993-1998, p. 140.

„Ora ul era frumos seara (...) de i luminile nu se mai aprindeau feeric, vitrinele nu mai aveau chenare multicolore i reclamele înalte care anul trecut scânteiau într-o aprindere i stingere neîncetat , de albastru i ro u, (...) disp ruser i ele. Camuflajul aruncase (...) ora ul în întuneric (...). Tramvaiele circulau seara cu a a-numitele lumini oarbe, care nu se vedeau de sus, i mergeau cu vitez redus , iar în sta ii vatmanii se orientau dup semne tiute de ei (...). Oamenii forfoteau pe str zi, i din când în când câte-o lantern se aprindea i se stingea scurt”², povestea Marin Preda martor ocular al acelor vremuri.

Via a comercial i-a reluat treptat cursul obi nuit. Cârciumile i restaurantele erau destul de populate³. Programul de serviciu pentru salaria i era acela i, salariile i pensiile se pl teau regulat. De i cei care tr iau din salarii au cunoscut perioade de fluctua ii cauzate de infla ie, Decretul-lege din 12 octombrie 1941 privind salarizarea func ionarilor publici a fost men inut pe toat perioada r zboiului⁴. Situa ia material a popula iei a depins de situa ia general a rii. Astfel, o bun parte din produc ia agricol era rechizi ionat pentru nevoile armatei. La rândul lor, produsele industriale aveau pre uri fluctuante, cu o permanent tendin de urcare.

Pre urile produselor alimentare au cunoscut importante evolu ii, cre terea cea mai puternic înregistrându-se în 1942, mai ales, la fibre sintetice, bumbac, înc l minte, stofe. Comparativ cu anii preceden i îns , în perioada aprilie-august 1944 au sc zut pre urile la produsele alimentare: pâine, zah r, carne de vit . Au continuat s creasc pre urile la stofe, înc l minte, s pun etc.⁵.

Anul 1943 a adus schimb ri profunde în situa ia militar , dup debarcarea anglo-american din Italia. În România cet enii continuau înc s lucreze, s citeasc , s mearg la spectacole, s asculte muzic , dar erau i îngrozii de ceea ce urma s vin . Odat cu distrugerile suferite de armata german pe front, în Bucure ti se iau m suri restrictive: „spectacolele vor începe la 7 seara i se vor termina cel mult la 10. Magazinele închise la 5, teatrele la 10, tramvaiele retrase la 11. Toat lumea e obsedat de ideea marilor bombardamente”⁶.

Campania propagandistic în ceea ce prive te protec ia în fa a atacurilor aeriene era destul de anemic . Înaintea fiec rui spectacol, în cinematografe era difuzat un apel de evacuare a copiilor la sate în caz de pericol aerian. Se cerea locuitorilor s se aprovizioneze cu ap i alimente, se construiau ad posturi antiaeriene. Acestea erau îns insuficiente ca num r i capacitate. Începutul anului 1944 a corespuns cu ofensiva de iarn sovietic i implicit cu exodul moldovenilor i al basarabenilor. Este anul în care se concentreaz cele mai importante

² Marin Preda, *Via a ca o prad* , Editura Cartea Româneasc , Bucure ti, 1979, p. 295.

³ Gheorghe Zane, *Memorii. 1939-1974*, Editura Expert, Bucure ti, f.a., p. 79.

⁴ Ioan Scurtu, *Via a cotidian 1941-1944*, în „Historia”, an 2, nr. 42, iunie 2005, p. 27.

⁵ Mihail Sebastian, *Jurnal 1935-1944*, Editura Humanitas, Bucure ti, 1996, p. 501.

⁶ *Ibidem*.

evenimente ale războiului: bombardamentele anglo-americane, actul de la 23 august, întoarcerea armelor împotriva Germaniei, intrarea trupelor sovietice în București, armistițiul etc.

Relevanțele mărții despre viața din spatele frontului au apărut de-a lungul anilor în memoriile și jurnalele publicate, evocări ale unor politicieni, intelectuali sau ofițeri. În acest context, o sursă inedită, importantă pentru cunoașterea vieții cotidiene în București anilor 1944 și a evenimentelor din război, într-o familie de politicieni și intelectuali a intrat de curând în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României. Este un jurnal zilnic completat de o doamnă din înalta societate bucureșteană, în perioada războiului.

Mimy Paleologu, a doua soție a avocatului și politicianului liberal, Mihail Paleologu, și-a notat activitățile zilnice în patru agende calendar, pe parcursul a patru ani de război. Lecturând acest jurnal, pentru anul 1944, am constatat nu numai faptul că autoarea melomană și iubitoare de cultură, și-a notat ca un adevărat cronicar evenimentele culturale care au avut loc în acele zile și la care a participat, dar și evenimentele dureroase ale bombardamentelor și ale refugiului.

În primele trei luni ale anului 1944, bucureștenii încă duceau o viață cât de cât normală, chiar în condiții de război. Ca atare, Mimy Paleologu în luna ianuarie a audiat 4 concerte simfonice: pe 8 și 18 ianuarie – 2 concerte de vioară ale lui G. Enescu, pe 17 ianuarie la Sala Dalles – concert de lieduri cu Mihail Jora (prieten de familie), pe 27 ianuarie – concert simfonic dirijat de H. von Karajan. Tot în această lună au fost: expoziția pictoriilor Magda Rudescu și comemorarea Reginei Elisabeta (Carmen Sylva) la Institutul German, unde a cântat și George Enescu la vioară.

Situația materială a familiei Paleologu era destul de bună, în condițiile de război. Astfel, Mimy primea pentru menaj, de la soțul ei, 110.000 lei în ianuarie, 65.000 lei în februarie, 115.000 lei în martie, 40.000 lei în aprilie, 40.000 lei în mai etc. Alimentele erau cumpărate cu precizie de la complexul Transnistria, care se afla pe locul unde astăzi se află clădirea Teatrului Național. Cumpăra de aici: unt, brânză, compot etc., produse aduse din Transnistria. De asemenea, mai cumpăra de la Furnica.

Programul autoarei jurnalului era organizat în așa fel încât ea participa la diverse conferințe, cursuri de muzică, repetițiile orchestrelor simfonice, dar mergea și la coafor, la masaj, la serate, se întâlnea cu prieteni (printre ei se afla și scriitorul Oscar Cisek).

Evenimentele mondene ale lunii martie 1944 au fost: expoziția de la Sala Dalles, unde au expus picturi: Stoenescu, Steriade, Ressler ș.a., spectacolul cu piesa „Steaua fără nume” a lui Mihail Sebastian, la teatrul „Alhambra” sau spectacolul Operei din Viena din 22 martie. Între timp, trupele sovietice trec granița de stat a României, după care frontul se stabilizează pe linia Iași-Chișinău. Pe 2 aprilie, guvernul sovietic a declarat că intrarea Armatei Roșii pe teritoriul României a fost

dictat de necesitățile de război. Peste două zile a avut loc marele bombardament american asupra Bucureștilor (de aici se desfășurau negocieri secrete între românii și reprezentanții Națiunilor Unite pentru încheierea unui armistițiu).

La 4 aprilie, ora 14, 220 de bombardiere B17 și 93 bombardiere B24 (Libertador) au intrat în spațiul aerian al României, venind din Italia. În Gara de Nord se aflau sute de moldoveni, evacuați din calea armatelor sovietice. Când s-a dat alarma, mulți au rămas în vagoane devenind victime sigure ale bombardamentului. Mulți bucureșteni nici n-au crezut într-un atac real, deoarece credeau că este un exercițiu.

Familia Paleologu a rămas în casă în timpul atacului aerian. Marți, 4 aprilie – nota doamna Paleologu – „anglo-americanii au bombardat, la ora 2 Bucureștii, cu zut bombe în Str. Armenească, Masaryk, Popa Rusu, Hotel Splendid, Ambasador”⁷.

Profesorul Gheorghe Zane de la Universitatea din Iași a fost surprins de bombardament și s-a adăpostit în subsolul hotelului Union. În memoriile sale avea să scrie: „Bombele cădeau în jurul nostru, continuu (...). Afară pe reacă un infern se declanșase. În adăpost, copiii au început să plângă și unele femei să scoată ipete”⁸. Când a ieșit din adăpost profesorul a văzut că Athénée Palace ardea iar hotelul Splendid era complet distrus. Din str. Sf. Voievozi înspre Gara de Nord, bombele făceau îngrozitoare ravagii⁹.

„Patru zile după bombardament orașul este încă în plină nebunie. Buimăcea din primele clipe (...) s-a transformat în panică. Toată lumea fuge sau vrea să fugă”¹⁰, povestea Mihail Sebastian în jurnalul său. „Pe străzi, la fiecare pas camioane, care, trăsuri de tot felul de bagaje”¹¹.

În familia Paleologu se pregăteau să se refugieze la București. Sunt pregătite valize și cutii; pe 8 aprilie, Andrei Paleologu, fiul mai mic, însoțit de Nicu Butculescu, unchiul D-nei Mimy Paleologu, este primul care pleacă la București¹². Autoarea jurnalului are însă timp să meargă pe 9 aprilie la expoziția Tinerimea Artistică, apoi pe 14 aprilie ajunge și ea la București. A doua zi, la prânz, aici se dă alarma dar anglo-americanii au bombardat Ploieștii și Bucureștii.

Lui Mihail Sebastian îi s-a părut mult mai grav decât cel din 4 aprilie. „Centrul orașului are un aspect lamentabil. Bulevardul Elisabeta, de la Brezoianu la Rosetti și Calea Victoriei de la Poarta Regală sunt blocate (...). Blocul Cartea Românească, distrus. Universitatea și c. de Arhitectură, incendiate. Multe alte clădiri lovite”¹³.

⁷ Muzeul Național de Istorie a României (M.N.I.R.), nr. inv. 326707.

⁸ Gheorghe Zane, *op.cit.*, p. 94.

⁹ *Ibidem*, p. 95.

¹⁰ Mihail Sebastian, *op.cit.*, p. 539.

¹¹ *Ibidem*.

¹² M.N.I.R. inv. 326707.

¹³ Mihail Sebastian, *op.cit.*, p. 541.

Între 16-18 aprilie au fost bombardate: Brașov (16 aprilie), Turnu Severin, Galați (în noaptea de 16-17 aprilie, de către sovietici), Constanța. Rafinăriile de la Ploiești erau cel mai des atacate, dar și Capitala. Pe 21 aprilie, ora 12⁰⁰, a fost alarmată la București „anglo-americii au bombardat rafinăriile la Ploiești, la București, cartierele Floreasca, Lacul Tei, Gara Obor, Ștefan cel Mare, Parcul Domeniilor”¹⁴.

Cel dintâi atac nocturn în București a fost în noaptea de 3 spre 4 mai. Apoi au fost bombardamente zilnice în noapte. Mimi Paleologu revine în Capitală în perioada 4-6 mai, apoi se reîntoarce la București. Autoarea notează în jurnal că „sâmbătă, 6 mai 11³⁰ - 12⁰⁰ cel mai intens bombardament. 1000 avioane în 9 valuri cu bombe incendiare. S-a bombardat Parcul Bonaparte, (n.a. str.) Londra, Washington, Bulevardul Dacia, Casa Manoilescu, Centrala Telefonică din Dacia, Lahovari, Aurel Vlaicu, Vasile Lăscăr, Lutheran”¹⁵ etc. Bombardamentele anglo-americe au continuat până la 19 august. În urma lor, în Capitală au fost atinse 10221 de clădiri, au fost complet distruse 4470, grav avariate 3008 și ușor avariate 2693. Dintre aceste clădiri, 7% erau publice, 93% particulare. Au rămas fără locuințe 75000 oameni – aproape o zecime din populația celor patru sectoare ale municipiului¹⁶. Prin distrugerile materiale și efectul moral asupra populației, cele 48 de raiduri anglo-americe din perioada aprilie – august 1944 au sprijinit ofensiva armatei sovietice aducând mari suferințe populației civile.

În tot acest timp familia Paleologu a stat la București. Avocatul Mimi Paleologu făcea un fel de navetă la București, și chiar prin aer. Ceilalți membrii ai familiei puteau avea un program aproape normal, dacă nu ar fi fost alarmele aeriene. Făceau cumpărături, plimbau prin zonă sau participau la concertele date de Enescu la vila Lumini din Sinaia.

Evenimentele de la 23 august și Proclamația Regelui Mihai au venit în întâmpinarea dorinței populației de a fi pace. În București, povestește scriitoarea Cella Serghi: „lumea în stradă parcă era beată. Veselie, vacarm de nedescris. Toți strigau, se îmbrășau, râdeau, fiecare auzise la radio că România a întors armele împotriva Germaniei”¹⁷. Și Mihail Sebastian a remarcat euforia românilor: „În tot orașul, lumea urla de fericire. Antonescu fusese răsturnat în 5 minute. Noul guvern, constituit. Armistițiul acceptat”¹⁸.

Joi 24 august, notează Mimi Paleologu: „Alarmă continuă la București. Bombardament de teroare cu bombe explozive și incendiare din partea nemților: Calea Victoriei, Palatul Regal, Teatrul Național, Athénée Palace, Căminul Jockey

---

¹⁴ MNIR, inv. 326707.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Alexandru Cebuc, *Aspecte din viaa a unor mahalale bucureștene în perioada 1900-1944*, în „Materiale de Istorie și Muzeografie”, nr. 1, 1964, p. 114.

¹⁷ Cella Serghi, *Mirona*, Ed. Minerva, București, 1975, p. 344.

¹⁸ Mihail Sebastian, *op.cit.*, p. 556.

Club, bulevardul Lascăr Catargi”¹⁹. Pe 25 și 26 august, de asemenea au fost alarme și bombardamente germane în București. „Avioanele cu crucea încârligată se ridică de la aerodromul de la Pipera și împarte moartea la întâmplare, orbete asupra orașului, peste case, coli, spitale, biserici”²⁰. Pe 26 august, la radio s-a transmis că, până la ora 14⁰⁰, ultimele resturi hitleriste s-au predat în București. Primele unități mecanizate sovietice au intrat la periferia Bucureștilor pe 29 august; grosul coloanelor armatei ruse a sosit în zilele următoare. Încă de la început rușii au dat dovadă de rea voință – făceau prizoniere trupele românești în retragere și vorbeau în comunicatele lor că ei ne eliberează de nemici.

31 august, ora 12³⁰, în Piața Victoriei din Capitală, a sosit o coloană numeroasă de ruși. Momentul este povestit de profesorul Ioan Hudiș: „Pe la ora 12 și 30, apare capul coloanei, dinspre oseaua Bonaparte, format din camioane cu infanteriști, iar în spatele lor tancuri cu turelele deschise și cu servanții lor. Atât pe camioane, cât și pe primele tancuri, alături de soldații ruși, sunt câțiva un număr de tineri, muncitori și mai ales evrei cu steaguri ruse, care strigau mereu: Trăiască Armata Roșie, Trăiască Sovietele, Jos fasciștii”²¹. În rest lumea plină de speranță, oamenii se întorseseră din refugiu și dacă și-ar fi găsit gospodăriile intacte erau și mai bine. Mai neplăcut a fost amestecul rușilor în treburile interne ale României, lumea constatând imediat, cu stupefație, că rușii „se poartă ca niște porci în Moldova, jefuind tot ce le ieșea în cale și bătându-i joc de femei”²².

Numeroase rapoarte ale Jandarmeriei informau despre jafurile și omorurile pe care le făceau trupele sovietice pe unde treceau. S-au semnalat multe cazuri de furturi de ceasuri și au fost desființate vitrinele magazinelor în care erau expuse ceasuri, de frica acestor hoști. „În orașul circula deja vorba că pe vremea nemților când întâlneai noaptea pe stradă un soldat german, mergeai în siguranță lângă el; astăzi, când întâlnești un soldat rus trebuie să o iei la fugă, să nu te dezbrace”²³.

Pe 12 septembrie 1944, s-a încheiat convenția de armistițiu, dintre România și Națiunile Unite la Moscova. Condițiile impuse de armistițiu l-au făcut pe Iuliu Maniu să exclame: „Acesta este un armistițiu? Era mai bine să nu-l fi semnat. Este o ocupație militară și nicidecum un armistițiu”²⁴. Războiul era deja făcut!

¹⁹ MNIR, inv. 326707.

²⁰ Cella Serghi, *op.cit.*, p. 345.

²¹ Dan Berindei, *Profesorul, istoricul, omul politic, memorialistul Ioan Hudiș (1896-1982)*, în „Dosarele Istoriei”, an VII, nr. 7 (71), 2002, p. 25.

²² *Ibidem*, p. 41.

²³ *Ibidem*.

²⁴ N. Băciu, *Agonia României, 1944-1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990, p. 142.